

AGARRE BASERRIA

Erramun etxejoaunak Pedro maiorazgoari:

—Ekarri kortatik txerria eta zuek gantxoa eta kutxilloa.

Ana etxejoandreak eta Mariñasi, Pedro'ren emazteak, atara dabe maaitxoa eta odola jasotzeko ontzia.

Txerria maai-ondora gerturatu danean, Joan eta Xanti, Pedro'ren anaiek, biak ekin diote lanean: batek gantxoa sartun eztarritik eta besteak atzeko bi ankeetatik oratu eta maigañera jaso. Pedro'k zaman barrena kutxilloa, eta odol-jarioa Mariña-si'k ontzian artun. Odola bero dagoela oraindik tipula egosi askorekin naastu, koipe zatitxoak erantsi belar usaindunekin batera eta, asko egositako, arroz apur bat leuntasuna emoteko. Esteetan sartun eta pertzara. A zer odoloste gozoak txerri-bodarako; baita auzoan zabaltzeko be.

Lastargiaz erre dabe txerriaren azala, uliak kentzeko. Gojitik beera ebagi eta zati-tu. Bizkar-ezurra osorik atara, zatiak egin auzoan banatzeko. Bardin artzeetako urdaj; atalak be. Solomo apurtxo bat, belarria, eta odolostea, apaizari; beste orren-beste barbero zaarrari. Bi urdai-azpikoak, pernilak, eta urdai aundjak gatzetarako. Orrek danok kenduta be, badauko txerriak naiko zer jan famili guztientzat... San Martin eguna da-ta, egin dezagun, alai eta zoriontsu, txerri-boda ederra. Txorixoak be ez dozak txarrak atara!

Egun osoan lana ugari sukalde-aldean.

Txerrikiak etxean dagoz, makallau ugari ekarri dabe geure neskok Bilbo'tik (Mari-kontxi, Axun eta Begoña'k); an dagoz neskame, eta an dagozenez, nagusiari kapoiak eta errenta eramatera joanak dira; ordez nagusiak, makallaua eta piper-potoa. Danentzako geiegi ez zan eta eurak erosi dabe beste makallau aundi bat.

Egun argitsuenean lañoa sartzan dan lez, gaur be Agarre'n, lañoarenak Andres, bigarren semeak, egin dau. Argiña danez, beure altxorra beteten asita dago eta baserria gutxieisten be bai. Gurasoen samiña!

—Makallaua jan! Obe zenduteke, Bilbo'ra bialdutako kapoiak zeurok jatea, mira-be mixerable orrek, eta ez nagusiari eraman. Arek badau gauza oberik, langostak, cavjarrak eta abar. lñuxente artaldea zarie zuek...

—Andres astotxo arro bat besterik ez da. Ori al da Gabonetan etxera bialtzeko mezua! Lau txanpon egin dauzalako, or dabil ollarra baño tenteago, burua gora eskapatzeko arriskuan... "Oloa buruan eta ibilli munduan" esaera zaara, berentzako egiña dirudi.

—Izan dezagun festa pakean, Pedro. Jainko eta gizakienganako fedea galdutako gizarajo bat besterik ez da. Egin dezagun otoitz bere alde.

Aita zaarrak, burutik txapela kendu, eta Gure Aita errespeto aundienaz esaten dau. Ondoren maai-gañean dagoen ogi aundia artun eta labanagaz muturra kendu, musu emon eta zamaupuan gorde:

—Ogi-mutur au ez da sekulan galtzen eta ekaitz-aldietan itxasoara bota bear da, urak barezeko.

Sukaldearen epelak eraman dau, tximiñian gora, izarretara, Andres'en mezu mingotza, eta ekin diote guztiek etxejo-andre biek prestatutako aparria, urdaillean ereisten.

Apalondoan, sabelak lasaitu diranean, danok kantari:

"Gabon gabian oitura degu
guztiok aparti ona:
bixigu, legatz, makallau-saltza
bakoitzak berak alduna..."

Negua zorrotz dator aurten. Elurra eta euriteak ugari; benetan esan liteke "Kandelario / aitzak ura dario". Erramun'en gultzurdiñak alderantziz dabilta: ura dario ezin. (xurj gutxi. Petrikillo sasi-medikua ekarri dabe larrj-aldi onetarako. Tipula-enplastoak gerrirako; axari-buztanen ura edateko... Ez alperrik! Betetzen doa geroz eta geiago.

—Abadeari deituteko ordua elduko zan. Auzokoari esan bearco diozue. (Ana, Erramunen emazteak).

Auzoko Premin joanik da errira Abadearekin egotera. Biar etorriko dala eguerdieguerdiandian eta Jauna ekarriko daua.

Erramun zaarrak, gaua nekez. Il naiago dau; bete bedi, ordea, Jaunaren naia. Alkondara zuria atera dau etxeoandre zaarrak kutxatik. Erramun zai-zai, Jainkoa beregana noiz etorriko.

—Ara, aldapan gora datoz Premjñ eta semeak, farolak eskuetan dabezela. Zuek be kandelak biztu eta eskaillara-mailetan belaunikatu, ataritik asita.

Txiliña atarian... Amen da Jauna. Lagundu diotenak, gelatik urteten dabe, unetxo batean. Erramun'ek bere barrua garbitu nai dau abadearekin:

—Pekataria naz; damutzen dodaz bizitzako okerkeri guztiak.

—Jaunak eman dizula barkamena eta pakea...

Abadeak ateari eragin eta sartu dira gela barrura. Gaxoa ixilik tarte batean, bere Jaunarekin izketan... Abadea, sukaldera...

Gabeko ordu txiketean eman dio Erramun'ek bere biziaren kontu Ajta Jainkoari:

—Pedro, zoaz ganbarara eta iru tella kendu tellatutik, animad bidea errezteko. Jantzi gorpuari ezkontzako jakia eta oiñak lotu. Ondoren erleei eriotzaren berri eman, argizari geiago egin dezaten, sepulturari ipinteko...

—A zer nolako tontokeri pilloa agintzen ari zeran, ama!

—Andres, oiek zuretzat tontokeriak izango dira; baña gure aurrekoen oitura zaarrak dira eta nik bete egingo dodaz.

—Zaarrak eta utsak. Ez atzera begiratu ilustraziñoaren argia Paris'etik dator eta. Gure Fueroen arbola sitsak janda dago, gure oiturak bezala; Espartero'k ondo egin dau arbola ondotik moztean eta euskerari berdin egingo ba'lio, obe, ez bait dau ezertako balio... Eta, adi egon, maiorazgo, baserri onen barrengo soloak neuk be nai dodaz etxegintzarako-ta.

—Bañan, ori ezin deikezuke egjñ, Andres?

—Zeuretzako nai dozuz guztiak, Pedro; bañan etxean eskabide aundia dago gerra ondoren eta nagusiari erosiko deusodaz...

—Gure arbasoen baserria ondoratuko da, lur joko dau...

—Jo dezala; amen maistar triste batzuek besterik ez zarie; beste baten etxean bizi zarie... eta zuek be, Joan eta Xanti, esnatu. Or zabilzate iñorentzako iñoren basoetan ikazkintzan, bañan, etxe onek berak dauz mendi eta baso ederrak; erosi eta beeko errekan tellatua fondo jota dagoen errota-txjki burni-ola biurtu, barkugintzan mogimendua badabil da... Zergaitik izan bear dabez gauza guztiak Pedro'rentzat? Zeuek be badozue eskubide...

Espartero jaunaren lege berriak ematen dizue eskubide au.

—Bañan, orrela jokatuta, ondamendia ekarriko dozue gure etxe gaiñera? (Amak samiñez).

—Ondatuta be, zer? Ez da sekulan guretzako izan, ez eta sekulan izango be. Oba dogu zatika erostea, beti besteentzako lanean ari barik.

Gau-illa negargarria. Goizeko gozaria ez zan ohea izan:

—|| eta-bazkaria, orixen bai dala etxeo ondamendia. Gorpu-bidea edo anda-bidea, zoro batzuen asmakizuna. Bide erosogoak ba'daude, zergaitik anda-bidetik ibilli?

—Ba nik illeta-bazkaria egingo dot gure aurrekoen antzera, gorpu-bidetik joango gara... Oraingoz amen neuk agintzen dot.

—Damutuko az. Biar bertan joango nauk nagusiarengana. Baserriak ez deuto etekiñik emoten eta neure dirutxu beroak poz-pozik artuko dauz...

Eta, beste barik alde egin dau baserritik, deabruak artuta lez. Ama zaarra gogo biziz geratu da, eriotzaren zai... Pedro'ri biotz gabeko zuloak irten deuzto barruan... Joan eta Xanti amesetan noiz baso-mendiak erosi eta beko errota-txikian olatxo bat antolatu... Mariñasi, etxeakoandre gazteak, ez dau ikusten nora-biderik Agarre'tik kanpo... Iru neskatillek erabaki dabe euren etorkizuna Uri nagusian izango dala aurrerantz betirako...

Au dogu amaiaren asiera.

...

Gure etxe zaarreko ganbaran biztza lekua osatu dabe. Menditj; etorritako famili bat bizi da bertan. Eskallera-buruan, leioa eta gelan, oge bat. Bertan ikusten dodaz bi mutiko eta neskatu bat, irurak billutsik. Beste gela batean gurasoak. Badabe sukaldetxo bat be.

Gaur, domeka eguna, ez dira mezatara joan.

Gizonak goiz irten dau. Baratza bat dauko lurrera eroritako azak eta patata batzuek. Laister geratuko da bate bage: indiano bat agertu da errian "bolivar" askorekin eta muño aretan egin nai dau bere jauregia. Leku aproposa: erriaren gaingañean, egoaldera aurpegia eta baratzak inguruan. Izena be Agarre ipiñiko ei deuto eta argiña bera be, Agarre'ko semea ei da...

Pedro gizarajoa, ez etxe eta ez baratz. Etxeko-jaun baten ogibidea, peontzan billatu bear... Besteen etxeak jasotzeko zangak eriki bear... Zerua erori zaio burugañera:

—Orretarako emon neutsezan gure kortako ganaduak? Jeneral karlistek txartelak emon bai; baña, neuk non kobratuko dadaz neure ganaduen balioak? Gerra galdu dogu; geure Legea galdu dogu; geure oiturak galdu doguz; etxea galdu dogu; euskera galdu dogu; euskal-izatea galdu dogu; geu galdu gara... Espartero nagusi eta aren lagunek berarekin batera... Noiz arte? Erdaldunez bete da Euskalerrria; geure Legeen jabe eurok egin dira eta Lege berriak geuri lepotik ezarri... Euskalerrri doakabe, Erdalerrri biurtu zaitue eta zurekin batera galdu dogu geure izatea... Noiz arte, Jauna? Geure euskal-odol garbia zikindu dau Andres'ek, moro erdaldun baten alabeagaz ezkondata... Erramun zaarrak begiak jasoko ba'litu? Geureak egin dau!

Etsipena Pedro jatorraren biotzean. Tunnel beltzetik sekulan urtengo al dau Euskalerrriak? Etorkizun illuna, beltza. Etsaiek eratutako legeetara makurtu bearke dau burua betirako. Askatasunak ematen dauan arrokeria nun galdu da euskal mendietan? Leize-zuloetan gordeta dagozen armak atara bearke dira barrero... Pedro'ren pentsakizunak beste askoren be, badira. Ez danena, tamalez. Euskaldun asko egokitu da kanpotik etorritako lege berrietara: maai-azpian dagoz andik eroritako azurren zai. Aragia be botatzen deute serbitzari onak izan ezkeroz. Agintaritzza apurrak emon be bai, kateak luzatuz.

Etorkizuna kristalezko bola barruan ikusteko, aztia jzan bear. Eta, gure Pedro ez da azti. Millaka urte dituen erria bein betirako galdu ote da?